

מאיר פיצ'חדזה

בגלריה חזי כהן

מבחר מציוריו של מאיר פיצ'חדזה (1955-2010) המוצגים כעת בתערוכה "זמן שקיעה", משקפים רגישות של משורר חזותי. בתקופות מסוימות צייר פיצ'חדזה את עצמו בכמה תפקידים של אלטר-אגו; אלה מגלמים תחושה של אָאוט-סיידר, זר, אחר, שכך כנראה ראה את עצמו מאז שהגיע לישראל מגיאורגיה והוא בן שבע-עשרה לערך. פיצ'חדזה הסתיר בדמותו וגונו - גם באמצעות דמויות אחרות בציוריו - על חוכמה פנימית, שהעניקה לו חירות בהבעת אמת כואבת, שלעתים נראית לנו גם מסוכנת. רפרודוקציה של הציור זײל (פיירו) (Pierrot), מעשה ידי אנטואן וֹטו (Watteau) מהמאה ה-18 תפסה את תשומת לבו והוא העתיק אותה ברישום העשוי בצבעי מים. אמנים מודרניים ראו בפיירו דמות של אדם בודד, סובל, הנענש תמידית על נפשו הרגישה. פיירו מרמז לאלטר-אגו של אמן באשר הוא, ובמיוחד לזה המנוכר לסביבתו, לאמן החש עצמו כאי בודד במרחב, שתקן תכופות. הצבע הלבן המסורתי של פניו ושל תלבושתו מרמזים לא רק על תמימות, אלא גם על חיוורון המוות. פיירו סימל כנראה בעבור פיצ'חדזה, דמות הנאבקת לתפוס מקום בעולם הבורגני, כזו שאיתה יכול היה להזהות.

פיצ'חדזה לא העניק ליצירותיו שמות, דבר המאפשר לנו מרחב פרשני; דרכו נוכל לראות ברישום נפלא בצבעי מים, תיאור של סצנה מרגשת מהאופרה "לה בוֹהֵם" (La bohème): משורר צעיר ומזוקן, נושא את מבטו (מושא ההתבוננות שלו אינו מופיע ברישום), וחוזה בפניה של שכנתו, המבקשת ממנו להדליק לה את הנר שלה, כדי שתוכל להגיע לחדרה שנמצא במעלה המדרגות. רק ידה האוחזת בפמוט מופיעה ברישום; הבעת הפנים של המשורר העני, פיו הפעור ועיניו הפקוחות לרווחה, מורות על השתאות והערצה כאחד - דרכן הוא מסביר לה את המקום המרכזי שהשירה (או הציור) תופסים בחייו.

פיצ'חדזה הוא אמן הבודק את מדיום עיסוקו; הוא מפגין ידע עמוק לא רק בתולדות האמנות המערבית, אלא מסביר באמצעות ציוריו את תפישתו את הדרך שבה יש להתבונן בציור, אופן התלייה עצמו וגם האופן בו הציור אמור להיות ממוסגר. דרכי העבודה שלו מורות על וירטואוזיות בטכניקות ציור קלאסיות. מצד אחד, הוא מיומן בהנחת צבע היוצר אשליה של נפח באמצעות אור-צל ומצד שני, הוא מתאמץ "לקלקל" את התוצר במחיקות ובעיוות הצבעוניות, המחקה את המציאות. הוא מתאמץ ליצור היפוך של אשליית תלת המימד ולהביא את הציור עד לכדי שטיחות.

באחד מציוריו, במלאכה של אור-צל, מוצגים בפנינו מעין צינורות בגוונים אפורים, המהדהדים ציורים קוביסטים מוקדמים של ז'ורז' בֶּרָאק (Braque). הם עשויים משחקים של תעתועי ראייה וסגנונות שונים המונחים זה לצד זה. בימין הציור מופיעים דימויים של פרחים ופרפרים, שנלקחו מאנציקלופדיה ישנה וממוסגרים בפְּסִי עץ "ניטרליים". בחלקו השמאלי מתקיים התעתוע בתוך מסגרת שחורה מובלטת; שני החלקים מודבקים על לוח עץ. בציור אחר, פיצ'חדזה מציג מסגרת המצרפת מין שאינו במינו: מצד אחד הקנייה של נפח למעיין מכשירים מדעיים ומצד שני שטיחות שעליה רשומות צלליות של כפות ידיים. למסגרת מחושבת המורכבת ממלבנים ואליפסות, אולי בסגנון אֶר-דָּקו גיאומטרי, צירף פיצ'חדזה מוטיבים "צמחיים", מעין ענפי עץ שמהם משתרגים

פירות עגולים.

מסגרת באשר היא, מפרידה בין העולם המצויר בתמונה לבין העולם הממשי המקיף אותו - ממקדת את תשומת לבנו בנושא המתואר בציור ומשפיעה על האופן שבו אנו תופסים אותו. תפקיד המסגרת לא רק להדגיש את הציור ולתאם לסגנונו, היא עשויה להיות מעין מתווך בין התמונה לבין סביבתה. פיצ'חדזה ער לעובדה שאפילו כיום קיימים במוזיאונים חילוקי דעות לגבי האופן שבו יש למסגר את הציורים הנמצאים באוספיהם; מחד, קיימת הנטייה להשתמש במסגרות בנות תקופה מסוימת (המהוות יצירות אמנות בזכות עצמן), ומנגד, הנטייה להשתמש במסגרות ניטרליות כביכול, בשל התפישה שפשטות צורתן וצבען (אפור, לבן או עץ חשוף) מתאימה לציורים שצבעוניותם עשירה. על-פי תפישה זאת, מסגרת "ניטרלית" אינה מפריעה להתרחשות הצבעונית שבציור אותו היא תוחמת. המסגרות שעיצב פיצ'חדזה לכמה מציוריו מורות הן על תפישות המסגרת כחלק אינטגראלי של היצירה והן על לגלוג מתון על תפישות המסגור שהוזכרו לעיל.

לצד ציורים - שאותם היא אמורה לתחום ולהדגיש - יש למסגרת מסורת ארוכה של תחימת מראות. מסגרת עגולה האופיינית לראי קמור מופיעה בציור של פיצ'חדזה, שבו נראה גבר יושב על ספסל, קורא בעיתון בצילו על עץ. פיצ'חדזה מציג אותו לעינינו כאילו הבחין בזה הרגע, שאנחנו מתבוננים בו; או-אז הוא מפנה את ראשו ומבטו פוגש במבטינו. הפורמט העגול של המסגרת המופיעה בציור, מפתה את הצופה להרהר: האם הדמות הנשקפת בה היא אחד מאיתנו.

מבט אקראי כזה שב ומופיע בציור בו נראה ילד מהלך במרחביו הפתוחים של הטבע. לפתע הוא מפנה את ראשו אלינו ואז נפגשים מבטינו. הבעת הפנים שלו מצביעה על משהו מאיים המטריד אותו. בציור זה, כמו ברבים אחרים, ממקם פיצ'חדזה את הדמות בנוף פתוח. זהו נוף 'אחר', שאינו נוף מקומי: ערבות עשב שבהן משולבים שיחים ועצי יער. האור הנשפך על מרחבי הטבע המצוירים של פיצ'חדזה, צובעים את מרכיביו בגוונים ירוקים וצהובים; חסרים בהם גוונים כחולים ואדומים, שבדרך כלל הם אלה המסייעים לנו לשייך את הנוף המצויר לשעת יום מסוימת. אור הבוקע בשמים זוהרים עשוי לרמז על שעת הזריחה או על דמדומים, אך קשת הגוונים המצומצמת שבה בוחר האמן עבור התאורה בציוריו, אינה נאמנה לצבעי האור במציאות. לפיכך, היא יוצרת תחושה של זרות, מסתורין ובעתה. השלווה שנוף פתוח אמור להקנות לנו מופרת והופכת לאימה. הקישור בין הדמות - על הבעות פניה המשתנות - לבין אופיו המוזר של הנוף יוצר אווירה של איום, חרדה, צער וכאב.

אותו לגלוג מתון על הטעם הבורגני, שב ומופיע בציור של גבעול ורד פורח על פני רקע שחור. הגבעול קצוץ, חסר הקשר ומיקום. אינו נתון בצנצנת או באגרטל, או לחלופין, אינו חלק משיח בנוף. מאז ומתמיד ישנו קשר הדוק בין היבטים חיצוניים של פרח לבין אהבת המוזר, המשונה והחריג; מיומנות בטכניקות הציור ויכולת וירטואוזית בחיקוי צבעים ומרקמים נדרשות מאמנים כדי לספק את גחמותיהם של פטרונים המתפעלים מיכולות מימזיס ויצירת אשיליות אופטיות. פיצ'חדזה כאילו אומר, "קחו, אני יודע לספק את הסחורה" אך אינו מסתפק רק בהטחת ביקורת - הוא הסיר מפרחיו המצוירים כל היבט של פריחה אופטימית, בכך שמיקם אותם על רקע כהה, שאינו יכול אלא להקרין תחושות של חרדה ושל קמילה קרובה.

בכל ציוריו מתאר פיצ'חדזה - המשורר החזותי - חוויות אישיות, שדרכן הוא משתף את קהל צופיו, בכאב אישי; ציוריו ממשיכים להרשים אותנו מבלי שקיימת בהם כלל התייחסות לבעיות של הקולקטיב הישראלי - עיסוק הנפוץ בקרב עמיתיו כאן.

אליק מישורי, פברואר 2017

